

Nr 40

Utlåtande i anledning av motioner om åtgärder för att minska fosfathalten i tvättmedel.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 889 av herr *Sveningsson* och II: 1008 av fru *Mogård* och herr *Nordstrandh* hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och åtgärder för en minskning av fosfathalten i de svenska tvättmedlen.

Motionärerna erinrar om att 8 500 ton närsalter årligen tillförs de svenska vattendragen genom avloppsvatten. Av denna kvantitet torde $\frac{2}{3}$ komma från de kommunala avloppen genom de syntetiska tvätt- och diskmedlen. De moderna tvättmaskinerna är storförbrukare av tvättmedel. Det finns metoder för en effektiv rening även av fosfatrikt avfallsvatten, men det är endast ca 2 % av allt avloppsvatten som passerar sådan reningsanläggning. Därför framstår en begränsning av utsläppet som enda möjligheten att på relativt kort tid komma till rätta med problemet.

Motionärerna anför vidare att tvättmedelstillverkningen i vårt land i hushållsbruk använder sig av tillverkningsmetoden med fosforrika tensider. Alternativet är att söka finna mindre fosforrika preparat t. ex. tillverkning på tvålbasis eller med NTA som grund med kostnadskrävande omläggning som följd. Dock är de giftiga verkningar som t. ex. NTA kan medföra inte klarlagda.

En ökad forskning på detta område med syfte att få fram mindre skadliga tvättmedel bör därför enligt motionärerna stimuleras.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från *statens naturvårdsverk* och *statens institut för konsumentfrågor*.

Naturvårdsverket anser det med hänsyn till pågående kommittéarbete för närvarande inte motiverat att tillsätta någon särskild utredning för ändamålet samt kommer i fortsättningen att följa kommitténs arbete och föreslå erforderliga åtgärder.

Naturvårdsverket anför:

Under hösten 1965 bildades på initiativ av dåvarande statens vatteninspektion en kommitté för att klarlägga de moderna tvättmedlens roll ur vattenvårdssynpunkt samt att verka för en utveckling mot ur vattenskyddssynpunkt lämpliga produkter. I kommittén ingår nu representanter för naturvårdsverket, de större tillverkarna och råvaruleverantörerna av tvätt-

Bihang till riksdagens protokoll 1969. 11 saml. Nr 40

medel, Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning samt vissa andra vetenskapliga institutioner. Arbetet inom kommittén har koncentrerats till två huvudfrågor nämligen dels den ytaktiva komponenten (tensiden) i tvättmedlen, dels halten fosfater.

På kontinenten har frågan om tensidens sammansättning tidigare uppmärksammats beroende på de synnerligen besvärande skumningar som uppkommit i vattendragen exempelvis i de tyska floderna. I Sverige är det dock störningar i de kommunala reningsverken som varit mest framträdande. För att motverka nämnda olägenheter samt för att förhindra att ytaktiva ämnen tillförs våra vattendrag har Kemikontoret efter överläggningar med naturvårdsverket i skrivelse den 13 december 1967 lämnat utfästelse om en successiv övergång till biologiskt nedbrytbara tensider före den 1 juli 1969. Utfästelsen gällde de större tvättmedelsfabrikanterna inom landet, men till denna utfästelse kan förväntas ansluta sig samtliga företag inom Kemikontorets medlemskrets, som tillverkar tvätt- och rengöringsmedel innehållande nämnda tensider. Utfästelsen är dock begränsad till anjonaktiva medel.

Det är emellertid fosforfrågan som här i landet är det stora problemet ur vattenvårdssynpunkt. Fosfattillförseln via avloppsvatten har under senare år stigit högst avsevärt. Att denna ökning väsentligen beror på tillkomsten av fosfathaltiga tvättmedel är uppenbart. De nuvarande höga fosfatutsläppen har visat sig kunna ge upphov till kraftiga igenväxningar av sjöar och vattendrag. Frågan om att ersätta fosfaterna i tvättmedel med andra ur vattenvårdssynpunkt lämpligare produkter har därför tagits upp i kommittén. Arbetet har härvid kommit att koncentreras på en organisk komplexbildare, NTA (nitrilotriättiksyra), som bl. a. används inom textilindustrin i färgningsprocesserna. För att söka klarlägga om NTA besitter några ur miljövårdssynpunkt ogynnsamma egenskaper har mycket omfattande undersökningar utförts. Resultaten redovisades för naturvårdsverket den 30 januari 1968. Av vad som hittills framkommit har några egentliga negativa effekter av NTA inte kunnat påvisas. Det har emellertid funnits motiverat att innan naturvårdsverket vill rekommendera en övergång till NTA som ersättningsmedel för fosfaterna i tvättmedel fältförsök med NTA kommer till stånd. Dessa försök har påbörjats men är ännu inte slutförda. Det kan emellertid nämnas att NTA-haltiga tvättmedel redan nu marknadsföres i landet. Det finns också syntetiska tvättmedel i marknaden som trots att de är NTA-fria håller mycket låga fosfathalter.

Konsumentinstitutet tillstyrker en snabbutredning med syfte att skapa tillfredsställande resurser för den nödvändiga forsknings- och utredningsverksamheten.

Institutet anser det önskvärt att få en vidgad forskning rörande såväl tvätt-, disk- och övriga rengöringsmedel som därtill hörande vattenvårdsfrågor och att forskningen på dessa två områden sker i så nära samverkan att utvecklingen går mot fullgoda och vattenvänliga tvätt- och rengöringsmedel.

Institutet understryker vikten av att ett flertal statliga instanser liksom branschforskningsinstitut och näringslivet samverkar så att inte en förbättring på en punkt leder till skador på en annan punkt. Det är därvid väsentligt att berörda statliga organ, bl. a. konsumentinstitutet, erhåller tillfreds-

ställande resurser för att kunna göra den del av forskningsarbetet, som ej kan åvila enskilda företag.

Institutet understryker vidare att det inte blott erfordras åtgärder att minska utsläppet av fosfater utan att det fordras en grundläggande kontinuerlig forskning, som omspannar hela tvätt- och rengöringsfrågan, sammankopplad med vattenvårdsfrågorna. Institutet anser att det genom sin verksamhet på tvätt- och diskområdet kan utgöra en kärna för den ena delen av denna forskning, medan statens naturvårdsverk utgör kärnan för den vattenvårdande delen.

Tidigare riksdagsbehandling m. m.

Utskottet behandlade vid 1967 års riksdag motioner med yrkande om intensifierad forskning om närsalttillförseln till vattendrag samt avgiftsbeläggning av kraftigt fosforförorenande tvättmedel (utlåtande nr 22 år 1967). Utskottet fann att ytterligare kännedom om närsalterna och deras inverkan på växtligheten i vattendrag måste vinnas exempelvis genom den ökade forskningen härom, innan frågan om avgiftsbeläggning av kraftigt fosforförorenande tvättmedel rätteligen kunde bedömas. Utskottet avstyrkte motionerna, som inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

I ett interpellationssvar den 16 maj 1967 angående tvättmedlens skadeverkningar i vattendragen uttalade jordbruksministern bl. a. att resultaten av då pågående undersökningar och vattenvårdsmyndigheternas ställningstaganden till dessa borde avvaktas, innan ytterligare åtgärder övervägdes. Jordbruksministern framhöll att man varit för tolerant beträffande användningen av kemiska hjälpmedel och att större ansvar borde läggas på tillverkarna. Vidare ansåg jordbruksministern att åtgärder i form av bättre reningsverk var nödvändiga men att man inte kunde låta staten eller kommunerna ombesörja reningsåtgärderna och acceptera tvättmedlen utan att även industrin borde känna sitt ansvar och medverka till bättre lösningar.

I proposition 1969: 28 med förslag till miljöskyddslag m. m. föreslås en ny samlad lagstiftning till skydd mot vattenförorening, luftförorening, buller och andra störningar. I fråga om vattenförorening föreslås att de regler om skyldighet att motverka sådan förorening som för närvarande finns i 8 kap. vattenlagen ersätts med bestämmelser i den nya lagen och att en skärpning av bestämmelserna genomförs. Skärpningen innebär dock inte att utsläppande av fosfatrikt avloppsvatten kan hindras.

Utskottet

Motionärerna hemställer om utredning och åtgärder för att minska fosfathalten i tvättmedel.

Naturvårdsverket hänvisar i sitt remissyttrande till den på statligt initiativ tillsatta detergentkommitténs utredningsarbete beräffande NTA och

fältförsök härmed samt anser det för närvarande inte motiverat att tillsätta någon särskild utredning. Konsumentinstitutet tillstyrker en snabbutredning med syfte att skapa tillfredsställande resurser för den nödvändiga forsknings- och utredningsverksamheten.

Utskottet har vid tidigare behandling av frågor om fosforförorenande tvättmedel framhållit vikten av ökad forskning beträffande närsalter och närsaltreduktion. I interpellationssvar har uttalats att fortsatta reningsåtgärder måste vidtagas men att även industrin borde försöka medverka till bättre lösningar.

Enligt vad utskottet inhämtat har vid fortsatta överläggningar mellan naturvårdsverket och Sveriges kemiska industrikontor framkommit att fabrikanter och importörer är beredda att sänka den i tvättmedlen ingående fosfathalten med 15 %, varigenom denna kommer att uppgå till knappt 30 %.

Utskottet anser det angeläget att de igångsatta fältförsöken med NTA-haltiga tvättmedel slutföres och att — om några negativa effekter inte kunnat påvisas — resultaten därav liksom information om eljest fosforfria tvättmedel sprids på sådant sätt att de verkligen uppmärksammas av konsumenterna. Såsom motionärerna framhåller bör en ökad forskning — såväl statlig som enskild — främjas.

Mot bakgrunden av svårigheterna att genom rening av avloppsvatten komma till rätta med den allt större fosforföroreningen i avloppsvatten anser utskottet det allvarligt böra övervägas att — så snart tillförlitliga forskningsresultat visar att andra fullgoda tvätt- och diskmedel kan framställas — lagstifta om en begränsning av den tillåtna fosfathalten.

Utskottet anser emellertid att resultaten av pågående fältförsök bör avvakts innan åtgärder vidtages och hemställer därför

att de likalydande motionerna I: 889 och II: 1008 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 april 1969

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Möller (s), Hedlund (s), Eric Peterson (fp), Karl Gustav Pettersson (s), Ernst Olsson (cp), Nyquist (s)*, Blomquist (m)*, fröken Pehrsson (cp)*, herrar Richardson (fp)* och Ingvar Andersson (m);

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Haglund (s)*, Rimås (fp), Johansson i Simrishamn (s), Andersson i Örebro (fp), Hugosson (s), Nilsson i Agnäs (m), Johansson i Växjö (cp), Green (s), Aldén (s) och Rosqvist (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.